Kelile ve Dimne (5) - Dimne'nin Durumu



Önceki Bölüm: Kelile ve Dimne (4) - Aslan ile Öküz

Hükümdar Debşelîm Bilge Beydebâ'ya dedi ki:

- Hilede uzmanlaşmış bir ispiyoncunun kovuculuk ederek iki dost arasındaki köklü sevgiyi nasıl bozduğunu anlattın. Şimdi söyle bakalım, Şetrebe'nin ölümünden sonra Dimne'nin akıbeti ne oldu? Aslan ona öküz hakkında ne düşündüğüne ve ispiyonculuk günahını niçin yüklendiğine dair sorular yöneltince, Dimne ne mazeret ileri sürdü? Aslan ve adamlarının yanında dile getirdiği delil neydi Dimne'nin?

Bilge Beydebâ:

- Dimne hadisesinde şu neticeyi gördüm: Aslan Şetrebe'yi öldürdükten sonra yaptığı işe pişman olmuş, bir zamanlar onunla kurduğu güzel dostluğu hasretle yadetmiş; ahbapları içinde onun gibisinin bulunmadığını hatta en yakın ve sıcak dostunun o olduğunu hissetmiş. Hakikaten de aslan, çevresinde dört dönen en yakın danışmanlarıyla değil, daima onunla istişare edermiş.

Aslanın öküzden sonra en yakın arkadaşı kaplandı.

Tesadüf bu ya, bir gece aslanın meclisinde geç vakte kadar kalmış, gece yarısı oradan ayrılmıştı.

Yolu Kelile ve Dimne'nin evinin kenarından geçiyordu. Kapını yanına varınca Kelile'nin sert bir şekilde Dimne'yi eleştirdiğini işitti.

Kelile, Dimne'yi attığı yalanlardan ötürü suçluyor, ispiyonlarından ötürü kıyasıya tenkit ediyordu. Kaplan, Dimne'nin suçlu ve âsi olduğunu, öteden beri Kelile'ye hiç kulak vermediğini anlamıştı. Böylece Kelile ile Dimne arasında geçen konuşmayı tüm ayrıntılarıyla dinlemek için kenara çömeldi, kulaklarını kabarttı. Kelile, Dimne'ye şunları da söylüyordu:

- Sen belâlı bir gemiye binmiş, dar bir sokağa girmişsin! Kendini mahvedecek bir iş yapmışsın. Bunun sonu vahimdir. Aslan senin işini anlayıp hilekâr davrandığını fark edince düşüşün feci olacaktır. Hiçbir yardımcın olmayacak etrafında. Şerrinden korkulacağı, fitnelerinden endişe edileceği için, aşağılanma ve öldürülme tehlikesi seni bulacaktır.

Artık senin dostun değilim ama sırrını da ifşa etmeyeceğim. Zîra bilge kişiler şöyle der: «Artık sevemediğin kişiyi bırak...» Ben senden uzaklaşmalı ve bu Şetrebe komplosundan ötürü aslanda vuku bulacak infialden kendimi kurtarmalıyım.

Kaplan, Kelile ile Dimne arasındaki bu konuşmadan kulağında arta kalan sözlerle döner, aslanın annesinin yanına varır. Ona bir sır vereceğini belirtir; ama asla ifşa etmemesi gerektiğine dair ant ister ondan. Kadın, kimseye ağzım açmayacağına dair söz verir. Böylece kaplan, Kelile ile Dimne arasında geçen konuşmayı aktarır...

Aslanın annesi sabahleyin oğlunun huzuruna çıkar. Aslan, Şetrebe gibi iyi bir dostu öldürmekten ötürü gam ve kasvet içinde perişandır.



Anne der ki:

- Seni kıskıvrak yakalayan bu hüznün sebebi ne ola?

Aslan:

- Şetrebe'nin ölümü… Onun iyi dostluğunu, öğütlerini, bir zamanlar daima can yoldaşım olduğunu, verdiği nasihatleri yerine getirişimi hatırladıkça üzülüyorum.

Anne:

- İşte, kişinin kendi aleyhine yapacağı tanıklığın en keskin ve şiddetlisi bu olmalı. Hakikaten büyük hata! Açık bir bilgi, sağlam bir kanaat olmadan nasıl canına kıydın o öküzün? Bilge kişinin, sır ifşa etmemenin gerekliliğine ve ifşa edişteki ayıba dair vecizeleri olmasa derhal anlatırdım sana bildiklerimi.

Aslan:

- Bilgelerin sözleri muhtelif şekillerde yorumlanır ve birçok mânâya gelebilir. Evet senin doğru söylediğini biliyorum ama sende benimle ilgili bir görüş veya bilgi varsa gizlememelisin... Biri sana benimle ilgili sır emanet etmişse lütfen bildir bana. Anlayayım işin aslını, gidişattan haberdar olayım.

Böylece anne, kaplanın adını vermeden duyduğu her şeyi oğluna anlattı ve ekledi:

- Ben, sır ifşa etmenin ağır cezası, boşboğaz bir ifşacının ne denli ayıplandığına dair bilgeler tarafından söylenen sözleri bilmiyor değilim ama sana gerekli ve yararlı olacak şeyi haber vermek istedim.

Bir işin zararı halka dokunuyorsa, bunu söylememek suretiyle hükümdara ihanette direnmek kötülük damgasını kaldırmaz o sırrı saklayanlardan. Zaten bu yüzden bazı âdi, aşağılık kişiler kendilerine mazeret uydurmakta, yanlış işlerine kulp bulmaktadırlar. Apaçık bir suçu gölgeleyebilmektedirler. Aşağılık kişilerin en büyük suçu akıllı ve tedbirli kişiye cüret göstermeleri hatta kabarmalarıdır.

Anne sözlerini bitirince aslan hemen dostlarını, müşavirlerini, askerlerini çağırdı. Herkes huzura geldi. Dimne de karşıya geçip hükümdarın kederle bulutlu yüzünü görünce çevreden birine sordu:

- Ne var? Kral niye üzgün?

Aslanın annesi:

- Aslanı üzen senin hayatta kalmandır. Göz yumulup açılıncaya kadar kısa da olsa... Bundan böyle sen ölüsün! Aslan mahvedecek seni.

Dimne aldı sözü:

- Eskiler söylenmedik bir şey bırakmamışlardır sonradan gelenlere... Denilir ki: Belâ, kucak açıp teslimiyetle bekleyenden önce, endişeyle kaçan ve korunana gelirmiş.

Kral, özel adamları ve askerleriyle kötü örnek olmasın... Şöyle bir söz duymuştum: "Kötünün kötülüğünü bildiği halde dostluğunu bırakmayan, elbet kendine etmiştir eziyeti!" İşte bu yüzden zahidler halkla hemhal olmaktan vazgeçerek yalnızlığı tercih etmişler; Tanrı rızası için ibadet aşkını dünya hevesine ve dünya tutkunlarıyla dostluğa tercih etmişlerdir.

İyiliğe tam iyilikle, güzelliğe tam güzellikle karşılık veren kim var Tanrı'dan gayrı? İyiliğin mükâfatını kullardan bekleyen, mahrum kalacaktır. Zîra Tanrı'dan başkası için gönlünü vere vere çabalamak yerine kuldan karşılık bekleyen hakikaten sapıtmıştır. Hükümdarın halkı güzel huya, doğru tavra, dürüst hayata önem vermelidir. Bilgeler şöyle der: "İnanılmayacak şeye inanan, inanılması gerekli şeye inanmayan kişi kendini kölesine sunan ve bu kölenin oyunuyla rezil rüsva olan hatun gibidir ki aynı belâ gelecektir başına."

Aslanın annesi:

- Nasıl olmuş bu?

Dimne:

- Bir şehirde bir tacir yaşarmış. Güzel mi güzel nazik mi nazik bir hatunu varmış onun... Adamın komşusu olan mahir bir ressam o kadının dostuymuş. Kadın bir gün ressama der ki:

- Hiç ses-seda olmadan, ima etmeden ve ikimizin davranışından şüphe uyandırmayacak cinsten bir "yanaşma ve gelişme işareti" bulursan iyi olur.

Ressam:

- Tamam, böyle bir çözüm buldum; sevineceksin, gözlerin parlayacak! Söyleyeyim: bende bir harmani var, sanatkarane suret ve işlemelerle bezeli. Sana niyetlendiğim zaman bunu giyer öyle görünürüm.

Ressam bu harmaniyi giyinmiş ve kadına zuhur etmiş, kadın da onun bulunduğu yeri tespit ederek varmış yanına. Kadın, memnun ve dostuna kendini hazırlamakla meşgul iken kölesi onu görür, ondan hoşlanır ve hayran hayran seyreder. Meğer bu köle, ressamın cariyesinin dostu imiş...

Her neyse, bir gün köle, cariyeden "malûm harmani"yi ister. Cariye, sebebini sorunca, «Bir dostuma göstermek ve böylece memnun etmek istiyorum onu. Merak etme, efendinin haberi olmadan elbiseyi sana geri getirmek için elimi çabuk tutacağım.» der köle.

Ressamın cariyesi harmaniyi köleye verir. Köle, elbiseyi giyer ve ressamın gelişi gibi zuhur eder hanımefendisine. Kadın onun siluetini görünce dostu olup olmadığı hususunda hiç tereddüt etmeden yanaşıverir ve koynuna girer.

Böylece köle döner, harmaniyi cariyeye verir, o da yerine koyar. O esnada ressam evde yoktur. Geceleyin evine döner. Âdeti veçhile elbiseyi sırtına geçirir ve kadına görünür. Kadın şaşırır, adama yanaştıktan şöyle der:

- Ne çabuk döndün? Az önce yanımda değil miydin? Bu tekrar niye?

Ressam kadının sözlerini işitince derhal evine döner, cariyesini çağırır, gerçeği anlatmasını ister. Aksi halde onu öldürecektir.

Cariye çarnaçar durumu anlatır, ressam da harmaniyi ateşe atar.

Dimne sözlerine devamla:

- Benim bu misali getirişim, hükümdarımızın bendesi hakkında bazı şüphelere dayanarak hüküm vermesini engellemek kastıyladır. Hayır, hayır; bu hikâyeyi ölümden korktuğum için anlatmış değilim. Zira sevilmeyen bir şey de olsa ölüm her canlıyı yakalayacaktır bir gün. Kaldı ki yüz canım olsa kralımızın arzusuyla bunların hepsini feda etmekten çekinmem; seve seve koşarım ölüme.

O esnada askerlerden biri ileri atıldı; itiraz etti:

- Dimne bu sözleri, kralımızı sevdiği için söylemiyor. Paçayı kurtarmak istiyor, bahaneler buluyor.

Dimne cevap verdi:

- Yazık sana! Kendime bir özür bulmaya çalışıyorsam ayıp bunun neresinde? İnsana kendi benliğinden daha yakın kim vardır? İnsan kendine mazeret aramazsa kime arar? Evet, evet; şu bir türlü gizleyemediğin kin ve kıskançlık su yüzüne çıktı! Seni dinleyen şuna kani olmuştur ki sen hiç kimsenin iyiliğini istemezsin. Hatta sen, kendinin bile düşmanısın. Başkasına haydi haydi buğz edersin! [*]

Senin gibilerinin hayvanlarla beraber olması bile doğru değildir. Nerde kaldı krallarla yâren olmak, onların kapısında beklemek! Hiçbiri senin lâyığın değil, bu değerli makamların!

[*] Buğz etmek: Düşmanlık beslemek

Dimne'nin bu sözlü atağı karşısında utanan asker başını eğerek sıkıntılı bir hâl ile dışarı çıkar.

Aslanın annesi Dimne'ye çıkışır:

- Doğrusu utanmazlığına, küstahlığına, seninle konuşana karşı davayı kendi lehine çevirerek yaptığın hilebazlığa şaştım!

Dimne ona da cevap verir:

- Sen bana tek gözle bakıyor, lâflarıma karşı tek kulağını kabartıyorsun! Üstelik bedbahtlık yakamı bırakmamış, hakkımda ileri geri lâflar etmişler hükümdarımızın huzurunda! Evet, çevremde her şeyin değiştiğini görüyorum.

Millet, hakikati söylemez olmuştur. Hükümdarın kapı kulları onu hafife aldıkları, onun da bu zavallılara bol bol dağıtması yüzünden lüks ve eğlenceye gömülmüş, ne zaman konuşup ne zaman susacaklarına dair ölçüyü kaybetmişlerdir.

Kralın annesi iyice kızar:

- Bak şu şirret küstaha!... Cürmünün büyüklüğüne rağmen nasıl da masum gibi lâf yetiştiriyor; hiç hatası yokmuş gibi konuşuyor!

Dimne cevabı yapıştırır:

- Üzerlerine vazife olmayan işlere burunlarım sokanlar hiçbir kıymet ifade etmezler. Kum dolduracağı yere kül ve gübre dolduran, karı elbisesi giyen erkek, erkek elbisesi giyen karı, "Ben ev sahibiyim" diyen misafir ve mecliste kendisine sorulmayan şeylere cevap veren işgüzar gibi!... Talihsiz kişi, işten anlamayan, milletin derdini bilmeyen ve kendisine değecek kötülüğü bertaraf edemeyecek denli zayıf olandır.

Aslanın annesi:

- Hain seni!... Âdi düzenbaz!... Bu lâflarınla hükümdarın gözünü boyayacağını ve onun seni zindana tıkmayacağını mı sanıyorsun?

Dimne cevap verir:

- Hain odur ki düşmanı asla onun hilesinden emin olamaz ve o, hasmını ele geçirdi mi suçsuz da olsa öldürür.

Aslanın annesi:

- Bre yalancı hain! Sen yalanının getireceği âfetlerden paçayı kurtaracağını mı sanıyorsun? Suçun dağ gibiyken hileyle işin içinden sağ salim çıkacağını mı sanıyorsun?

Dimne cevap verir:

- Yalancı o kimsedir ki olmayanı olmuş gibi anlatır, yapılmayanı yapılmış gösterir. Benim sözüm doğrudur; gerçeği gösterir.

Aslanın annesi, «İçinizde bilge olanlar bu konuda göreceğini görmüştür.» dedi ve kalkıp gitti.

Aslan Dimne'yi kadıya teslim etti. Kadı onun hapsedilmesini istedi. Böylece boynuna bir ip takılan Dimne zindana götürüldü.

*** * ***

Gece yarısı Kelile, Dimne'nin hapse atıldığını duyar ve gizlice ziyaret eder onu.



Eski dostu Dimne'yi, her yandan sımsıkı saran ve acıtan bukağılar, prangalar ve zincirler içinde görünce ağlar ve şöyle der:

- Hile yoluna saparak onu bunu aldatman ve dost öğüdüne kulak asmaman sebebiyle düştün zindana. Ben sana öğüt vermekten geri durmadım. Sana hep içten davrandım, yardımına koştum. Zira her hâle uygun sözlerin ve her makama uygun cevabın vardı. Sen felâkete uğramadan önce sana nasihat vermeseydim, elbet suçuna ortak olurdum. Havalara girdin, gururlandın, aklın karıştı. Sana nice misaller getirerek uyanlarda bulunduğum halde beni dinlemedin. Sana bilge kişilerin vecizelerini hatırlatıyordum; nitekim onların sözlerindendir: "Hilekâr, ecelinden önce gider!"

Dimne aldı sözü:

- Sözünün doğru olduğunu bildim. Bilgeler şöyle der: "Bir suç işlediğinde cezadan şikayetçi olma, karamsarlığa kapılma! Kuşku yok ki suçunun cezasını dünyada çekmen, günah yüküyle ahirete varıp ateşe atılmandan daha iyidir."

Kelile:

- Demek istediğin şeyi bildim... Fakat senin suçun büyük, aslanın cezalandırma tarzı ise ağırdır!

Zindanda Kelile ile Dimne'nin yakınlarında bu sözleri dinleyen ama onlara görünmeyen bir pars varmış. Mahkûm pars, Kelile'nin Dimne'yi işlediği suçtan ötürü eleştirdiğini; berikinin de bu kötü işi, büyük suçu itiraf ettiğini anlamış. Arada cereyan eden konuşmayı hafızasına nakşetmiş, sorulduğu takdirde tanıklık etmek üzere...

Sonra Kelile evine gider. Sabahleyin aslanın annesi oğlunun huzuruna varır ve şöyle der:

- Ey vahşî hayvanların efendisi!... Dün söylediklerini unutmuş biri olmaktan uzaksın elbet! Sen emrini tam vaktinde verdin, böylece kulları yaratan Tanrıyı razı ettin. Bilgeler şöyle der: "Mühim konularda çekimserlik ve merhamet doğru değildir. Hele suçlunun günahını müdafaa etmek asla doğru değildir."

Aslan annesini sözlerinin dinledikten sonra yargı makamında bulunan kaplanın huzura gelmesini emreder.

Kaplan gelince ona ve Âdil Cevvas'a (adlî müfettiş aslana) şöyle emreder hükümdar:

- Yargı makamına kurulunuz, küçük-büyük tüm ordu mensuplarını çağırınız. Herkes gelsin, Dimne'nin hâline baksın, durumunu incelesin, suçunu araştırsın. Sözleri ve savunması mahkeme zabıtlarına kaydedilsin. Siz her gün vaziyeti bana arz ediniz.

Kaplan ve aslanın amcası olan Âdil Cevvas «Hükümdarımızın emrettiklerini işittik ve itaat ettik.» diyerek huzurdan ayrılırlar. Emredilenin gereğini yapmak için harekete geçerler. Nihayet mahkemeyi kurarlar, belirli bir vakitten sonra hâkim Dimne'nin getirilmesini emreder.

Dimne getirilir, hâkimin karşısına konulur. Jüri de oradadır. Mahkeme yerinde eksikler tamamlanınca jüri heyetinin başı yüksek sesle çağrıda bulunur:

- Ey jüri heyeti!... Biliyorsunuz ki yırtıcıların hükümdarı, Şetrebe'yi öldürdükten beri sıkıntı içinde kıvranmaktadır. Şetrebe'yi suçsuz yere öldürdüğü, Dimne'nin yalanı ve arabozuculuğu sebebiyle onu cezalandırdığı kanaatindedir.

İşte şu hâkim, mahkeme kurma ve Dimne'nin durumunu araştırma emriyle buraya gelmiştir, içinizden kim Dimne hakkında iyi kötü bir şeyler biliyorsa söylesin, jüri önünde ve tanıkların huzurunda bildiğim açığa vursun, ta ki Dimne'yle ilgili hüküm buna muvafık olsun! Eğer iş, onun idama mahkum edilmesini gerektirecek denli ciddî ise, soğukkanlı ve yavaş davranmak münasiptir. Acele, hevâdan (nefisten, şahsî meyilden) gelir. Fakat yanlışı savunan dostların peşinden gitmek alçaklıktır, ayıptır!

Hâkim alır sözü:

- Ey heyet!... Başkanımızın sözünü dinleyiniz. Dinme hakkında bildiğiniz bir şey varsa gizlemeyiniz. Onunla ilgili bir hususu örtbas etme gayreti içinde iseniz şu üç meseleyi sakın ha ırak tutmayınız aklınızdan:

Evvelâ onun yaptığı bir şeyi küçümsemeyiniz. En önemli uyarı bu! Zîra masum bir kişiyi yalan dolanla karalamak ve katline sebep olmak da büyük suçlardandır. O halde yalan ve fitne ile bir masumu idam ettiren yalancı konumundaki bu kişi hakkında kim bir şey bilir de gizlerse, o hem cezada hem işlenen suçta suçlunun ortağı olmuş demektir.

İkinci mesele şu: Suçlu suçunu itiraf ederse kendisi için iyi olur. Hükümdara ve askere yakışan da böyle olanı affetmek ve cezalandırmamaktır.

Üçüncü mesele: Suçluları ve sapkınları kayırmamak, onların halkla ve seçkinlerle dostluk tesis etmelerini engellemek, kurulacak muhtemel bir yakınlığın tüm vesilelerini ortadan kaldırmakla ilgilidir.

Şimdi bu düzenbaz hakkında kim bir şey biliyorsa şurada, tanıklar huzurunda, bildiğini açığa vursun. Böylece suçlu aleyhine kesin bir delil varsa ortaya çıksın. Denilir ki: "Kim bir maktul hakkında bildiği şeyleri gizlerse kıyamet günü ateşten bir gem vurulur ona!" O hâlde suçlu ölmeden her biriniz söylesin bildiklerini.

Heyet, hâkimin sözlerini dinledi, sustu.

Dimne aldı sözü:

- Sizi susturan nedir? Söyleyiniz bildiklerinizi ve biliniz ki her kelimenin bir cevabı vardır. Şöyle der bilgeler: "Görmediğine tanıklık eden ve bilmediği şeyi söyleyen adam, şu doktorun uğradığı belâya müstahak olur ki, hiç anlamadığı hususlara dahi 'biliyorum' derdi o..."

- Nasıl olmuş bu?

Dimne anlattı:

- Anlatırlar ki bir kentte uzman mı uzman bir doktor varmış. Sahasıyla ilgili ilaçları tanıma ve anlama kabiliyeti pek yüksekmiş. Yaşı ilerlemiş ve gözleri zayıflamış bu hazık doktorun...

O kentin hükümdarı, kızını yeğeni ile evlendirmiş. Kız hamile kalmış ve genelde hamilelerin çektiği dertler ve hastalıklar onu da yakalamış. Böylece bizim mahir doktor saraya gelmiş, kadıncağıza ağrısını ve neler hissettiğim sormuş. Kadın elinden geldiğince anlatmış derdini.

Doktor, hastalığın teşhisini yapmış, ilacını tespit etmiş ve şöyle demiş:

- Eskisi gibi görebilsem köklerini, nevilerini bildiğim şeylerle karışımlar hazırlar; ilaçları sunardım size. Ama bu hususta başkasına güvenemem...

Kentte cahil mi cahil bir adam varmış. Kadının hastalığıyla ilgili haberi duyunca varmış saraya, kendisinin "tıp âlimi" olduğunu iddia etmiş karşısına çıkanlara. Güya çeşitli ilaçların karışımdan ve hammaddelerinden haberdar imiş. Hatta karma ilaçları bildiği gibi tek maddeden üretilen ilaçları da biliyormuş!

Hükümdar, adam ilaç deposuna gitsin, ihtiyaç duyduğu her türden ilaç ve maddeyi alsın diye emir çıkarmış. Cahil kütük, depoya dalıp çeşitli ilaçlarla karşılaşınca -ki devadan, terkipten anlamaz biri olduğunu söylemiştik- paldır küldür sarılmış gördüklerine. Eline aldıkları arasında derhal öldüren türden zehirle dolu bir çıkın da varmış. Adam bu zehrin ne zehir olduğundan ne de cinsinden haberdar değil ya; katmış karıştırmış ilaçların içine ondan.

Her neyse, ilacın karıştırma ve hazırlama işi bitince hasta kadın içivermiş hemen ve anında ruhunu teslim etmiş. Haberi alan hükümdar, cahil kütüğü çağırmış, aynı ilaçtan ona da içirmiş ve tabii o da ölmüş.

Dimne devam eder sözüne:

- Bu hikayeyi şu amaçla anlattım: Haddin aşılması, suç işlenmesi gibi ciddî bir hususta şüpheyle iş gören adamın her an ayağını sürçebileceği, feci bir hata yapabileceğini bilmeniz lazım.

O halde aranızdan kim ortaya atılır da haddini aşarsa, o cahil herifin akıbetine uğrar; kınanacak kişi de bizzat kendisi olacaktır.

Bilgeler der ki: "Nice konuşan var ki konuştuğu sizin önünüzde ve dilinizde dönüp dolaşırken cezalandırılan o olur."

Haydi şimdi bir bakın kendinize, düşünün!

Domuzların başı, aslan nezdindeki itibarı ve yüksek mevkiine güvenerek gururlu bir edayla söz alır:

- Muhterem bilginler!... Sözümü dinleyiniz, kalbinize nakşediniz. Bilge kişiler, iyiler için şöyle der: "Onlar simalarıyla tanınır."… Siz ey Tanrı'nın lütfü ve inayetiyle kudret ve dirayet sahibi olan cemaat!... Elbette iyi ve sâlih kulları sîmâlarıyla, suretleriyle tanıyabilir, küçük bir alâmetle büyük hâdiseyi keşfedebilirsiniz.

Şu şâki Dimne'nin ne olduğunu gösteren, onun hainliğini anlatan nice delil vardır meydanda! Haydi bu delilleri onun müşahhas varlığında, zahirinde arayın. Böylece meselenin künhüne vâkıf olur, tam anlamıyla tatmine erersiniz!

Hâkim, domuzların başına dönerek der ki:

- Ben de buradakiler de iyi biliriz ki sen suretteki kötülük emarelerini hemen görebilirsin. Haydi söylediğin hususu açık et bize ve şu bedbahtın suratında gördüğün şeyleri anlat.

Domuzların başı söz alır, Dimne'yi kötüleyerek der ki:

- Büyük bilginlerin yazdıkları ve anlata geldikleri fizyoloji prensiplerine göre, kişinin burnu sağa meyyal olup sol gözü sağ gözünden ufak olsa ve devamlı seğirse, tüm adiliği, hilekârlığı ve caniliği kendinde toplamış sayılır o!

Dimne bu tarifi işitince şöyle der:

- Sen bu hâlinle kocasından azar işiten kadını hatırlatıyorsun…

Adamın biri şöyle demiş karısına: «Önce kendi çıplaklığını gör de başkalarının çıplaklığına sonra bakarsın!» "Zahirinde arayın": Bu özel bir tabirdir. Yani, "zahirî hükümler vermeyin, suçun delillerini en açık bir şekilde bulun onun üzerinde" demektir.

Çevredekiler Dimne'nin bu misaline dikkat kesilip:

- Nasıl olmuş hâdise? diye sorunca, Dimne sözün devamını getirir:

- Anlatırlar işte… Bir kente düşman girer, epey cana kıyar, hayli esir alır, ganimette de yükünü tuttuktan sonra döner kendi yurduna. Bu savaşta bir askerin payına düşenler arasında bir çiftçi de bulunmaktadır, iki hanımıyla beraber. Asker esirlerini doğru dürüst doyurmaz, onlara giysi vermezmiş. Çiftçi hanımlarını yanına alarak asker için odun toplamaya çıkar. Üçü de çıplaktır. Kadınlardan biri yolda bulduğu bir çaputla avretini örterek kocasına dönmüş ve eliyle kumasına işaret edip söylenmiş:

- Şu arsız karıya bak, nasıl da rahat! Hiç utanmadan çıplak geziyor, avretini örtmüyor! Kocası cevap vermiş:

- Sen kendine bakıp anadan doğma üryan olduğunu görebilsen, senin durumunda olan arkadaşını kınamazdın böyle!

Dimne, domuza dönerek devam eder:

- Hayret edilecek birisin seni gidi âdî, iğrenç domuz!... Aşağılık herif, rezalet senin harcında var. Yine şaşılacak bir durum ki bedenindeki pisliğe ve çarpıklığa, başkaları gibi kendince de bildiğin onca kötülüklerine rağmen hükümdarın yemeğinde hazır bulunuyor, onun önünde dikilme cüretini gösteriyorsun. Benim gibi vücudu pak ve alnı ak bir muhterem hakkında ileri geri lâflar edersin ha! Senin iğrençliklerini sade ben değil, burada hazır olan tüm cemaat biliyor. Evet, aramızda bir zamanlar mevcut olan dostluk senin ayıbını ona buna söylemekten beni alıkoyuyordu ama değil mi ki sen yüzüme karşı iftiralar attın herkesin huzurunda; kinini ortaya döktün, hiç bir bilgin ve delilin olmadan ağzına geleni söyledin; artık benden günah gitti. Herkesin bildiği kusur ve günahlarını söyleyeceğim sadece.

Seni bilen ve tanıyanın yapması gereken şey, hükümdarın sofrasını hazırlama görevini senden almasıdır. Hükümdarı uyarmalı ki bir daha bu şerefli işte çalışmayasın. Çiftçilik yapmaya kalksan daha çabuk hüsrana uğrarsın; ona bile lâyık değilsin. Sana düşen, hiçbir işe burnunu sokmaman, hiçbir şey yapmamandır. Bırak haşmetmeabın baş hizmetkârı olmak, halktan biri gibi deri tabaklayıcısı veya hacamatçı bile olamazsın, olmamalısın sen!

Domuzların başı öfkeyle kükrer:

- Bu ağır sözleri bana mı söylüyorsun?

Dimne küstahça cevaplar:

- Evet, aynen öyle! Sana lâyık olanı, hakikati konuştum! Seni kastediyorum behey aksak, yamuk bacak, şiş göbek, sarkık gerdan, yanık dudak, içi de dışı da kazurat yaratık seni!

Dimne'nin bu ağza alınmaz küfürleri karşısında afallayan domuz başını eğer, yüzünü ekşitir; gözlerinden yaş gelir... Kekeler, ezilir, büzülür, neşesini tamamen kaybeder.

Dimne onun sersemlediğini görünce şöyle der:

- Hükümdar senin pisliğini görüp çirkin yanlarına vâkıf olunca yemek hizmetinden alıkoyacak seni, huzurundan uzaklaştıracak! İşte o zaman ağlayacaksın alabildiğine!

Aslanın, dürüstlük konusunda evvelce denediği ve hizmetine aldığı bir çakal vardı. Ona mahkemede hazır olmasını, taraflar arasında cereyan eden konuşmaları belleyip kendisine haber vermesini emretmişti. Bu çakal mahkemeden kalkıp hükümdarın huzuruna gider ve neler konuşulduğunu bir bir anlatır ona.

Olan bitenden haberdar olan aslan derhal domuzların başını sofra hizmetinden alır, onun bir daha huzur-u âlîye çıkmamasını emreder, bir daha asla yüzünü görmek istemediğini söyler.

*** * ***

Gün devrilmiş, mahkemede cereyan eden hâdiseler ve diyaloglar zabıtlara geçmiş, kaplan da mührünü basmıştı kayıt defterine.

Herkes evine dönmüştü.

Aslanın özel hizmetkârı çakal Ruzbe (Revzebe) ile Kelile arasında öteden beri dostluk varmış. Ruzbe aslan nezdinde kabul gören biriymiş...

Zaman gelmiş; Kelile, kendisinin ve arkadaşı Dimne'nin başına gelecek musibetlerden endişe ederek ölmüş. Özel hizmetkâr Ruzbe, Dimne'nin yanına gitmiş ve Kelile'nin derin bir üzüntüye gark olarak vefat ettiğini haber vermiş.

Dimne epey ağlamış, yas tutmaya başlamış.

Bu arada Ruzbe'ye şöyle demiş:

- Can dostumun firakından sonra neyleyim dünyayı!... Fakat Yüce Tanrı'ya şükürler olsun ki Kelile ölmeden senin gibi hayırlı bir akrabayı bana miras bıraktı. Senin bana olan ihtiramını, ihtimam ve muhafaza hislerini Tanrı'nın lütfu olarak görüyorum. Artık kesin inandım ki şu zor durumumda sen benim ümidim ve dayanağımsın.

Senin engin lûtfuna sığınarak şuraya gitmeni, kardeşimle beraber bin bir emekle yığdığımız ve Tanrı'nın izniyle bu günlere getirdiğimiz serveti bana ulaştırmanı istiyorum.

Çakal Ruzbe, Dimne'nin dilediğini yerine getirir; mal gelince Dimne hemen önündeki servetin yarısını ona verir ve şöyle der:

- Sen, hükümdarımız aslanın huzuruna girip çıkmada başkalarından daha şanslısın. Haydi benim için çalış, benimle hasımların arasında vuku bulan konuşmalar hükümdarımıza arz olununca onun beni nasıl andığına dikkat et. Bak bakalım, aslanın annesi benim hakkımda ne diyor; aslan onu dinliyor mu, yoksa ona kulak asmıyor mu? Neler olup bittiğini bir bir belle ve bunları bana ilet.



Çakal Ruzbe, Dimne'nin sunduğu serveti kabul eder, onunla akitleşir ve kendi evine gidip malı oraya buraya yerleştirir.

Ertesi gün aslan erkenden makamına kurulur. Kısa bir süre sonra adamları huzura çıkmak için izin ister. O izin verince mahkeme zabıtlarını getirip önüne koyarlar.

Aslan, görevlilerin ve Dimne'nin sözlerinden haberdar olunca annesini çağırıp onu da haberdar eder. Anne, mahkeme zabıtlarını dinleyince öfkeyle bağırır:

- Bu lafları dinlemekten menetmemiş miydim seni? İşte bizim kuyumuzu kazan ve bizimle yaptığı dostluk, doğruluk ve sadakat ahdini bozan âdî herifin sözleri bunlar!

Anne bu lâfları ettikten sonra kızgın bir şekilde çıkıp gider. Bu çıkışmalar Dimne'yle anlaşmalı hareket eden çakal Ruzbe'nin gözü önünde meydana gelmiştir. Ruzbe derhal Dimne'nin yanına gider, olan biteni anlatır. Bu arada mahkeme kollukçusu gelir. Dimne'yi alıp mahkemeye götürür.

Dimne hâkim huzuruna çıkarılınca, reis celseyi açarak söze başlar:

- Aslında dürüst, güvenilir biri senin durumunu anlattı, iç yüzünü bize açtı. Daha fazla araştırmaya da gerek yok. Bilge kişiler derler ki: "Tanrı dünyayı ahiretin yolu ve delili yaptı. Zira dünya Tanrı'dan gelen peygamberlerin yurdudur. Onlar insanları iyiliğe ve cennete çağırır, Tanrı'yı bilme ve emirlerine uyma doğrultusunda tebliğ yaparlar." Senin durumun bizim için açıktır. Hakikatte nasıl olduğunu bize anlatan kişi, gayet güvenilir biridir. Durumun bizim nezdimizde ayan beyan ise de hükümdarımız seni iyiden iyiye araştırmamızı emretmiştir.

Dimne alır sözü:

- Ey hâkim!... Öyle görüyorum ki henüz âdil bir muhakeme tarzına alışmamışsın. Suçsuz ve mağdurları, adaletten nasipsiz hâkimlere teslim etmek yakışmaz ulu hükümdarlara. Bilakis masumların korunması ve âdilce muhakeme edilmesi gereklidir.

Nasıl olur da tutuklanışımdan bu yana üç gün geçmeden ve iyi bir sorgulama yapılmadan sadece keyfin için ölüm fermanı imzalıyorsun hakkımda?

Ne doğru söylemiş şu vecizeyi söyleyen: "İyiliğe, hayır işlerine alışan kişi, yaptığı işten zarar görse de hiç önem vermez; devam eder âdetine!"

Kadı alır sözü:

- Eskilerin kitaplarında şu hikmeti bulduk: Âdil hâkim iyinin işiyle kötünün işini birbirinden ayıracak ferasette olmalıdır. Ancak bu yolla iyiyi iyiliği sebebiyle korur, mükâfatlandırır; kötülüğü kötülük sebebiyle cezalandırır. Hâkim bu doğru yolu takıp edince iyiler iyilik yapmaya arzulu olur, kötüler kötülükten geri durur. Ey mücrim Dimne!... İmdi sana yakışan suçunu itiraf etmen, hakikati bütün çıplaklığıyla dile getirmen ve tövbe etmendir.

Dimne cevap vermede gecikmez:

- Dürüst hâkimler zan ile kestirip atmaz. Ne seçkinler ne de avam tabakası için zanla hüküm vermezler. Zira onlar kesin bilir ki zan, hiçbir hakikat ifade etmez, mevcut hakikati zedeleyemez. Eğer beni yaptığımı zannettiğiniz şeylerden ötürü suçluyorsanız, bilmelisiniz ki ben sizden daha iyi tanıyorum kendimi. Benim kendim hakkımdaki bilgim kuşku götürmez bir kesinlik ifade eder. Oysa sizin benim hakkımdaki bilginiz şüphenin en uç noktasındadır.

Sizin demenize göre ben "başkalarını ihbar ettiğim için" suçluyum. Peki suçsuz olmama ve itham edildiğim şeyden uzak olduğumu bilmeme rağmen kendim hakkımda yalan söylesem, kendimi ihbar etsem, ölüme mahkûm kılsam kendimi, bana ne mazeret bulacaktınız? Kuşkusuz benim özvarlığım en çok hürmet edilecek ve hukuku en çok korunacak varlıktır nezdimde! O halde böyle yalan ihbarı sizin en aşağınıza da yapsam, en yukarınıza da yapsam, asla doğru olmaz; ne dindarlığıma ne de karakterime yakışır bu! Başkalarına asla yapamayacağım bir şeyi kendime hiç yapmam. Öyleyse kendim hakkımdaki tanıklığıma inanmalısınız.

Hâkim bey, bu iddianızdan vazgeçiniz. Eğer bana iyilik yapma, nasihat verme sadedinde bu lâfları etmişseniz, yanlış adama konuştunuz demektir. Eğer bana bir tuzak kurma kastıyla böyle konuştuysanız, bilmelisiniz ki en kötü düzenbazlık hiç yapmaması gereken kişiden, umulmayan birinden gelen düzenbazlıktır. Şu kesin bir hakikattir ki, hile ve tuzak âdil hâkimlerin ve güvenilir idarecilerin işi değildir. Şunu iyi biliniz ki, ağzınızdan dökülenler ancak cahillerin, şerli kişilerin ahlâkına ve âdetine yaraşır cinstendir; onlar bu yoldan yürür.

Hâkimlerin doğru davranışları ve doğru kararlan, doğru kişiler tarafından benimsenir. Yanlış karar ve davranışları ise Tanrı'dan korkmaz, kuldan utanmaz yüzsüzler tarafından kullanılır; onların ekmeğine yağ sürer. Hâkim bey!... Ağzınızdan dökülen sözlerden ötürü başınıza epey bir musibet gelecek diye endişe etmekteyim. Şu anda hâlâ hükümdar nezdinde, onun askerleri, seçkinler ve avam nezdinde âdil ve makbul görünmeniz hatta iffetli, faziletli ve adaletli sayılmanız belâ sayılmaz. Asıl musibet bu saydığım güzel hasletleri bana karşı uygulamıyor oluşunuzdur. Benim davamı görürken unutuverdiniz adaleti, erdemi, dengeliliği ve hikmeti!

Hâkim, Dimne'nin sözlerini uzun uzun dinledikten sonra durumu aslana arz etti, sonunda bir karara varsın diye. Aslan epey bir düşündükten sonra annesini çağırdı ve ona anlattı her şeyi. (Bazı nüshalarda buradan itibaren yalan yere şahitlikle ilgili papağan hikayesi vardır.)



Anne, Dimne'nin sözlerini ince ince düşünür ve şöyle der oğluna:

- Ben masum olan bir dostunun ölümüne vesile olacak kadar seni aldatan yalancı muhbir Dimne'nin geçmişte sana karşı işlediği cürümleri, yediği haltları düşünmüyorum şimdi... Asıl endişem sana tuzak kurarak her şeyini altüst etmesi ve senin canına kıymasıdır.

Anasının bu uyarısı aslanı kara kara düşündürür ve şöyle der:

- Dimne'nin aşağılık bir mücrim olduğunu sana anlatan kişiyi bana bildir ki kesin bir delile dayanarak Dimne'nin işini bitireyim.

Aslanın annesi:

- Benden sırrını gizlememi isteyen kişinin samimîce anlatıverdiklerini sana ifşa edecek değilim. Yıllar sonra Dimne'yi bu yolla, bilgelerin pek de hoş bulmadığı sır ifşa etme yoluyla alt edişim aklıma gelirse asla sevinmem. Ancak dur bakalım; bana sır emanet edene bir danışayım, serbestlik isteyeyim; ifşa etmeye razı olursa bırakayım kendi anlatsın sana tüm bildiklerini.

Böylece aslanın annesi, kaplana adam gönderir.

Kaplan, annenin yanına gelir. Anne aslan kaplana "hakkın ve adaletin ortaya çıkması için" elinden geleni yapmasını rica eder. Ve kendisi gibi muhterem birinin asla gizlememesi gereken bir şahitlik yüküyle vicdanını karartmasını doğru bulmadığını belirtir. Mazlumlara yardım etmenin hem hayatta hem öldükten sonra mesut olmak ve hakikati ayakta tutmak bakımından pek mühim bir vazife olduğunu vurgular. Zira bilgeler şöyle demiştir: "Kim, suçsuz bir maktul ile ilgili tanıklığın gizler, açık bir delili ortaya koymaktan kaçınırsa, kıyamet günü kendini kurtaracak delil diline dolanır da hiç bir şey söyleyemez, mahvolur."



Aslanın annesi bu yoldaki telkinleri artırır, kaplana manevî baskı yapar. Nihayet kaplan kalkar, hükümdar aslana gider, Dimne'nin itiraflarını duyduğu şekliyle aynen anlatır.

Kaplanın ifşaatta bulunduğunu duyan pars da haber gönderir hükümdara: «Benim de bildiklerim var.» der. Böylece hapisten çıkarılan pars, Dimne'den duyduklarını bir bir anlatır...

Aslan nihayet pars ile kaplana der ki:

- Madem meselenin iç yüzünü bilip bizim hani hani tahkikat yaptığımızdan haberdar oluyordunuz, niye evvelce söylemediniz her şeyi?

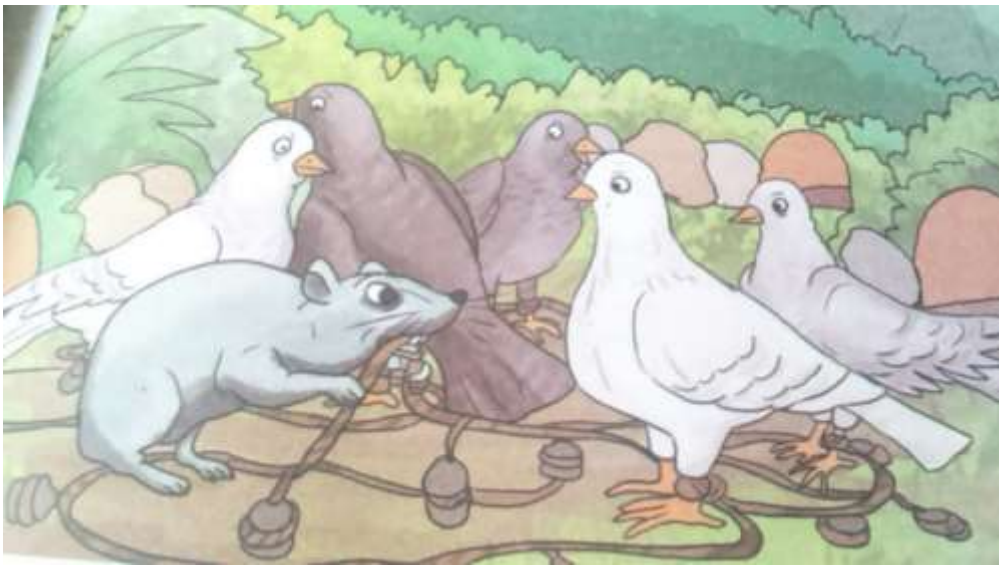
Şöyle derler cevap olarak:

- Tek kişinin yapacağı tanıklık hukuken hiç bir anlam ifade etmezdi, bunu biliyorduk. Bu yüzden kararı nihai olarak etkilemeyecek bir davranışa tevessül etmek istemedik. Fakat ikimizden biri bildiklerini anlatınca öbürünün şahitliği de bir anlam ifade eder oldu. Bu yüzden geciktik.

Aslan biraz düşünür, kaplanla parsın sözlerini makûl bulur ve emreder: «Dimne'nin zindanda boynu vurula!»

İşte bu anlattığımız hâdiselere ibret gözüyle bakan şunu anlar: **Kişi başkası için kazdığı kuyuya er veya geç düşecektir.**

Tasmalı Güvercin



Padişah Debşelîm Filozof Beydebâ'ya dedi ki:

- Bir yalancının iki eski dostu birbirinden nasıl koparttığına ve ettiğinin yanına kâr kalmadığına dair anlattıklarını dinledim... Şimdi uygun görürsen birbirlerine gönülden bağlı arkadaşların, saf, temiz, sevgiye dayanan bir dostlukla birbirlerine bağlananların nasıl tanıştıklarını ve aralarında ne tür bir bağlılığın zuhur ettiğini anlat.

Aldı sözü Beydebâ:

- Akıllı kişi hiçbir şeyi dostlara denk tutmaz. Zira dostlar, iyilik ve güzelliklerin devamı için gayret eden, bir musibet geldiğinde teselli eden kaliteli kişilerdir. Bu konuya en iyi misal, tasmalı güvercin, fare, ceylan ve karga arasında kurulan dostluktur.

Hükümdar merakla sordu:

- Nasıl oldu bu?

Beydebâ anlattı:

- Söylerler işte: Sekâvendecin eyaletine bağlı Dâher [*] kenti civarında avı bol bir mıntıka varmış. Avcıların sık sık geldiği bir uğrak yeri... Orada bol yapraklı bir ağaçta bir karganın yuvası varmış.

[*] Bu kent Orta Hindistan'daki Dahr olsa gerektir.]

Karga bir gün ağaca doğru yaklaşan bir avcı görür; bet suratlı kaba saba bir herif, üstelik omzunda ağ, elinde değnek vardır.



Avcının gelişiyle endişelenen karga kendi kendine söylenir:

- Adam durup dururken buraya gelmedi elbet! Ya benim canıma kıyacak ya başkasının... Bakayım hele ne yapacak hayırsız!

Avcı ağını açar, üzerine hububat saçar, kıyıda bir kuytuya koyar.

Çok geçmeden tasmalı güvercin çıkar sahneye... O, güvercinin yanında bir sürü güvercin vardır. Hepsi de üşüşürler tanelerin üstüne. Tek tek kursaklarına indirirlerken ağa takılırlar.



Avcı ellerini ovuşturarak gelir; keyfi gıcır adam yaklaşır güvercinlere. Hayvancıklar tuzakta çırpınmakta, kurtuluş çaresi aramaktadır.

Tasmalı güvercin der ki:

- Derdinize çare ararken aranızdaki dayanışmayı bozmayın! Hiçbirinizin canı, yanı başındaki arkadaşının canından tatlı gelmemeli size! Şimdi hepimiz birbirimize yardım etmeli, ansızın tek kuş gibi kanatlarımızı çırparak havalanmalıyız. Böylece her fert yekdiğeri sayesinde kurtulmuş olacaktır.

Güvercinler toparlanır, bir sıçrayış yaparlar. Toplu dayanışma sayesinde ağı kaldırıp havaya yükselirler.

Ancak avcı ümidini kesmez. Biraz sonra onların düşeceğini sanır. Bu esnada karga kendi kendine: *"Güvercinleri takip etmeli ve işin nereye varacağını görmeliyim."* der.

Güvercinlerin başı etrafına bakınır ve avcının arkadan geldiğini fark eder. Arkadaşlarına dönerek der ki:

- Şu kurnaz avcı bizi takip etmekte kararlı gözüküyor. Eğer açıkta uçmaya devam edersek hep bizi takip edecektir; gizli kalamayız ona. Fakat insanların oturduğu şenlikli yerlere yönelirsek ondan gizlenmiş oluruz; çekip gider ve bize ilişmez. Daha sonra falan yerdeki fare dostuma gideriz. O bizim ağı parçalar dişleriyle.

Güvercinler söyleneni yapar; avcı onlardan ümidini keser, hevesi kursağında kalır, geri döner. Karga ise takibe devam eder.

Tasmalı güvercin diğerlerini ardına takarak farenin yanına gelir; herkese emreder, yere konsunlar diye.

Fare çeşitli tehlikeler zuhur ettiğinde rahatça kaçabilmek için zamanında delik kazmış tedbirli bir hayvanmış. Bizim güvercin başı onu kendi adıyla «Zeyrek, Zeyrek!» diye çağırır. Fare derhal deliğinden çıkar ve

- Sen kimsin? diye sorar.

- Ben dostun Tasmalı Güvercin! diye cevap verir beriki.

Fare koşarak gelir:

- Vay, sen bu tehlikeli duruma nasıl düştün? diye sorar.

Güvercin alır sözü:

- Sen de iyi bilirsin ki, insanın başına gelen iyi kötü her hadise evvelce yazılmış bir kaderin mahsulüdür. İşte başıma gelen musibetin temel sebebi budur aslında. Şu kesin bir hakikattir ki benden daha iyi imkânlarla donatılmış güçlü biri de alınyazısından kurtulamaz. Güneş ve ay bile takdir edilen günde tutulur, kaçamazlar kaderden...

Fare bu kısa vaazı dinledikten sonra ağın ilmeklerini kesmeye başlar. Güvercin başı:

- Önce diğer güvercinlerin düğümlerini kes, sonra bana gel! der.

Ancak güvercin defaatla bu uyarıyı yapsa da fare onu dinlemez; önce ondan başlar. Bir yandan da çıkışır:

- Amma tekrar ettin şu sözü! Sanki senin kurtulmaya ihtiyacın yok! Kendine acımıyor, öz benliğinin hukukunu ihmal ediyorsun!

Fare kuşların ağını kemiriyor. Güvercin başı endişeyle konuşur:

- Korkum şu: Benim düğümümü kemirmekle işe başlarsan buradaki işin bitince bıkarsın ve diğer arkadaşlara bakmazsın. Tembellik etmenden korkuyorum! Fakat iyi bilirim ki sen önce arkadaşlarımın işini halletmeye çalışırsan, ben sonuncu da olsam hiç durmadan çalışır, bıkmadan usanmadan kemirir ve nihayet beni de kurtarırsın.



Fare heyecanla bağırır:

- İşte bu yüzden seviyorum ya seni! Sana olan muhabbetim nasıl artmasın şimdi!

Fare koca ağı ilmek ilmek dişlemeye koyulur; işin sonuna gelir, güvercin başını da kurtarır.

* * *

Karga farenin yaptıklarına şahit olunca onunla dost olmak istedi. Yaklaştı, adıyla seslendi. Fare deliğinden başını çıkardı ve sordu:

- Ne istiyorsun?

Karga:

- Seninle dost olmak.

- Aramızda bir münasebet mi kuruldu ki dostluk teklifinde bulunuyorsun? Akıllı kişi yolunu yordamını bildiği işin peşine düşer, bilmediği işe burnunu sokmaz. Hakikatte sen bir avcısın, ben ise senin mezenim!

Karga:

- Evet sen benim için bir av konumundasın ama seni mideye indirmem bana önemli bir fayda sağlamaz, ihtiyaçlarımı gidermez.

Oysa senin dostluğunu kazanmak, senin zannettiğinden çok daha önemlidir benim için. Senden arkadaşlık istirham ettiğimde beni eli boş çevirmek sana asla yakışmaz. Beni sana çeken güzel huyun, yüksek karakterin gün gibi aşikâr ve kesin bir hakikattir.

Evet sen bu üstün yanını açığa vurmak istemedin ama akıllı kişi faziletini ne denli gizlemeye çalışsa da ortaya çıkar, ışık gibi aydın olur herkese! Nitekim güzelim misk de bir yere hapsedilir, gözlerden ırak tutulur ama bu perdeleniş ortalığın şahane bir râyihayla şenlenmesine mâni olmaz.

Bu uzun iltifatlar üzerine fare alır sözü:

- Bak, husumetin en katısı karakter sebebiyle zuhur edendir; bu da iki türlüdür. Biri, fil ile aslan arasında vuku bulduğu üzere dengi dengine bir düşmanlıktır ki bazen arslan fili, bazen da fil aslanı öldürür. Diğeri de hasımlardan birinin ötekine hep üstün olduğu, mutlak galip çıktığı düşmanlıktır; kediyle yahut senle benim aramdaki düşmanlık gibi… Bilirsin ki bu tür husumette zarar hep bana olur; sana bir şey olmaz.

Böyle durumlarda doğacak bir arkadaşlığa gelince… Kesin bir gerçektir ki su uzun uzun kaynatılıp iyice ısınsa da ateşe döküldükte yine kül eder, yine kül eder. Zira tabiatı bu! İşte böyle. Düşmanıyla dost olan kişi koynunda yılan besleyen ahmak gibidir. Aklı olan, elbet arkadaş olamaz kurnaz bir düşmanla.

Karga alır sözü:

- Ne demek istediğini anladım. Ancak sen erdemin sayesinde doğru kararlar verecek birisin; sözümün hakikat olduğunu anlarsın. "Aramızda dostluğa imkân yok!" demeyecek birisin sen. Akıllı ve asil kişiler yaptıkları iyiliğe karşılık beklemez; iyiler arasında arkadaşlık çabuk kurulur, kolay kolay kesilmez.

Bir misal verecek olursak altın sürahiden bahsedebiliriz. Bu sürahi kolay kolay yarılmaz ve çatlamaz. Diyelim ki kırıldı, çatladı; derhal tamir edilebilir, lehimlenebilir.

Oysa kötüler arasındaki dostluk ansızın bitebilir; tekrar kurulması ise yıllar alabilir. Buna örnek toprak testidir. Çok küçük bir baskıyla hemen kırılabilir ama bir araya getirip onarılması ve eski halini alması asla mümkün değildir. Şahsiyetli kişi, kendi gibi şahsiyetli olanı sever. Âdi ve seviyesiz kişi ise ancak bir yarar umudu veya tehlike kaygısıyla arkadaşlık kurar. Ben senin dostluğuna, iyiliğine muhtacım. Sen asil birisin. Benle dost olmadıkça yemek yemeyecek, kapından ayrılmayacağım.

Fare alır sözü:

- Tamam, teklifini kabul ediyorum, artık dostuz. Ben sebepsiz yere hiç kimsenin talebini reddetmiş değilim. Seninle ilk anda yaptığım konuşma, emniyet ve itimat hususunda titiz biri olduğumu göstermek istediğim için biraz tedirgin geçti. Sen bana vefasızlık etme niyetindeysen, en başta *"fare kolay bir lokma, hemen aldanıyor; tav oluyor"* demeyesin diye bu üslûbu seçtim.

Bu açıklamayı yapan fare delikten çıktı; kapının kenarında durdu. Karga usulca seslendi:

- Niçin yanıma gelmiyor, canciğer dostum olmuyorsun? Hâlâ müteredditmisin bana karşı?

Fare cevap verir:

- Dünya ehli, iki şeyi birbirlerine takdim ederek dostluk peydah ederler aralarında: Can ve mal… Birbirlerine canlarını sunabilenler hakikî, samimî dostlardır. Mallarını sunanlar ise birbirleriyle yardımlaşan, karşılıklı istifade imkânıyla mesrur olan kişilerdir.

Dünya menfaati için iyilik yapan, eli açık davranan kişi kuşlara tane atan avcıya benzer. Avcı hububatı kuş sürüsüne atarken elbet kuşların menfaatini düşünmez; amaç "avlamak" tır.

Kişinin can sunması elbette daha mühimdir mal sunmasından… Ben de senden can garantisi aldım; sana canımı sundum. Senin yanına gelememişsem, asla sana suizan besliyor oluşumdan değildir. Fakat bilirim ki senin pek çok arkadaşın var ve onların sureti seninki gibi olsa da fikri ve görüşü seninki gibi değil. Fareler zahidin yemeğini aşırıyor.

Karga alır sözü:

- Dostluğun alâmetlerinden biri de dostun dostuna dost, düşmanına düşman olmaktır. Benim hiç bir dostum yoktur sana düşmanlık edecek, seni sevmeyecek... Şu da var ki benim türümden olup da sana düşmanlık edecek biri çıkarsa onunla tüm ilişkimi kesmek inan çok kolaydır bana.

Böylece fare karganın yanına geldi; kucaklaştılar. Samimî bir dostluk havası esti. Birbirleriyle huzur buldular.



*** * ***

Aradan bir kaç gün geçtikten sonra karga şöyle der fareye:

- Senin deliğin insanların gelip geçtiği, sürekli kullandığı yola epey yakın. Bazı afacanların seni taşlayacağından endişe ediyorum. Benim cümle âleme ırak bir mekânım var. O civarda bir kaplumbağa dostum ikamet ediyor; balığı bol, bereketli bir yer orası; yiyecekleri rahatça temin edebiliriz orada... Evet, huzur içinde hayat sürmemiz için seni oraya davet ediyorum.

Fare aldı sözü:

- Tamam, arzuladığın yere vardığımızda sana enteresan hikayeler anlatacağım. Şimdi nasıl istersen öyle çıkalım yola.

Böylece karga fareyi kuyruğundan tutar, havalanır. Nihayet bahsettiği yere gelir.



Kaplumbağanın bulunduğu gözeye yaklaştıkları zaman fareyle yan yana bir karga gören kaplumbağa irkilir. Gelenin eski dostu olduğunu ilk anda anlayamaz. Karga kaplumbağaya seslenir; o da yanına çıkıp sorar:

- Nereden böyle?

Karga, güvercinleri takibinden itibaren o âna kadar cereyan eden tüm hikâyeyi anlatır kaplumbağaya. Kaplumbağa farenin ahvâlini dinleyince onun zekâsına ve vefasına hayran olur, «Hoş geldin!» diye iltifatlar yağdırır ve sorar:

- Hangi rüzgâr attı seni buralara?

Bu arada karga fareye eğilerek mırıldanır:

- Hadi bana anlatacağını söylediğin hikayelerle beraber kaplumbağa kardeşimin sorusuna cevap ver. Aramızda geçenleri anlat; o benimle aynı mevkide sayılır senin için...

Fare alır sözü:

- Hayatımın ilk yılları Mârût kentinde [*] âbid bir adamın yanında geçti.

[*] Mârût: Batı Bengal ile Bangladeş arasındaki bir eski yerleşim yeri.]

Onun ailesi, çoluğu çocuğu yoktu. Her gün kendisine getirilen bir sepet yiyecekten ihtiyacı kadarını yer, geri kalanı bir köşeye asardı. Ben âbidi seyreder, o evden çıkar çıkmaz sepete sıçrar, ne bulursam mideye indirir yahut diğer farelere atardım. Âbid kişi sepeti benim ulaşamayacağım bir noktaya asmak için epey deneme yapmışsa da başarılı olamadı.

Bir gece misafir geldi ona. Yemek yediler, sohbete başladılar. Âbid misafire soruverdi;

- Nereden geldin, nereye gitme niyetindesin?

Adamın gezmediği ülke, görmediği enteresan hadise kalmamış. Uzun uzadıya anlattı gezdiği şehirleri, gördüğü acayiplikleri...

Bu esnada âbid beni sepetten uzak tutmak için ikide bir elini kaldırıyor, hamle ediyordu benim tarafıma.

Gezgin misafir buna içerledi ve sertçe bağırdı:

- Ben sana lâf anlatıyorum, sen ise hiç aldırmıyorsun bana. Tamam, madem öyle niye soru sordun bana?

Âbid özür diledi ve mırıldandı:

- Fare kovalamak için elimi çırpıyorum. Şu meret hayvancık beni acze düşürdü. Eve ne bıraksam tırtıklıyor, hemen iç ediyor.

Misafir sordu:

- Bir tek fare mi yoksa birden fazla fare mi var ortada?

Âbid cevap verdi:

- Evin faresi çok... Fakat içlerinden biri var ki beni resmen aldattı. Çare bulamıyorum ona karşı.

Misafir:

- Senin halin şu sözü hatırlattı: Adamın biri bir kadın hakkında demiş ki «Bu kadın, ayıklanmış susam verip ayıklanmamış olanı satın alıyorsa elbet bir sebebi var.»

Âbid sordu:

- Nedir işin aslı?

Misafir anlattı:

- Bir kez falan şehirde oturan bir adamın misafiri olmuştum. Beraber akşam yemeği yedik. Sonra adam yatağımı hazırladı, kendisi de eşiyle beraber kendi yatağına çekildi. Benimle onların arasında saz bir perde vardı. Sabaha doğru bir aralık erkeğin karısına şöyle söylediğini işittim:

- Yarın yemeğe birkaç arkadaş çağıracağım, onlara yemek hazırlarsan iyi olur.

Kadın cevap verdi:

- Bu da nereden çıktı?... Evinde çoluk çocuğuna ancak yetecek yiyeceğin var. Bir de kalkmış misafir çağırıyorsun! Sen değil misin yarına azık ayırmayan, iki şeyi üst üste koyup biriktirmeyen?

Adam cevap verdi:

- Yemek olarak ikram ettiğimiz veya insanların yararına sunduğumuz hiçbir şeye pişman olma! Zira toplayan ve yığan kişi, kurdun akıbetine uğrar!

Kadın:

- Bu nasıl olmuş?

Adam:

- Hikayeye göre avcının biri yayını, okunu hazır edip çıkar; fazla ilerlemeden bir ceylan vurur. Ceylan sırtında evine dönerken karşısına bir yaban domuzu çıkar. Ona attığı ok isabet ettiyse de hayvan can havliyle hamle yapar, avcıya yetişir, sivri dişleriyle vurduğu anda avcının yayı uçar elinden ve ikisi de ölür. O civardan geçen bir kurt ceylan, adam ve domuzdan oluşan cesetleri görünce «Bak sen! Adam, ceylan ve domuz bana günlerce yeter. Ben ziyafetime şu yay kirişiyle başlayayım.» der.

Kurt kirişi kemirmeye başlayınca kiriş ansızın kopar, yayın eğri ucu fırlar kurdun boğazına ve hayvan ölür.

Bunu sana toplayıp yığmanın nihayette hiçbir fayda sağlamayacağını anlayasın diye anlattım.

Öğüt ve hikayeden epey etkilenen kadın şöyle der:

- Ne güzel söyledin! Yanımızda altı yedi kişiye yetecek kadar pirinç ve susam var. Sabahleyin erkenden yemek yapmaya başlayacağım; istediğini davet et.

Kadın sabahleyin susamı alır, kabuğundan ayıklar, kuruması için güneşe yayar. Çocuklarından birine der ki:

- Aman ha! Dikkat et, kuşlar ve köpekler susama dadanmasın.

Böylece kadın kendi işine koyulur.

Ancak çocuk bekçiliği yapamaz. Derken bir köpek gelir susamı bozar. Kadın susamdan iğrenir, ondan yemek yapılmasını istemez; dosdoğru çarşıya götürür, bir satıcıya teslim eder, aynı ölçekte ayıklanmamış susam karşılığında.

İşte ben de o sırada çarşıdaydım. Adamın biri şöyle diyordu: «Muhakkak bir sebebi var bu kadının ayıklanmışı teslim edip ayıklanmamışı almasında.»

Misafir konuşmaya devam etti:

- İşte aynı söz şu fare için geçerlidir ki herhangi bir sebep zikretmeden onun seni yendiğini, şikâyet ettiğin hususta daima seni acze düşürdüğünü söyleyip durdun ya… Haydi bana bir kazma bul. Onun deliğini kazabilir, nereden gelip nereye gittiğini, neler yaptığını anlayabilirim belki.

Âbid ev sahibi hemen harekete geçti; komşusundan bir kazma aldı emanet... Benim deliğimde ta ne zaman ve kim tarafından konduğunu bilmediğim bir kese vardı; içinde de yüz altın.

Misafir kazdı, kazdı, altınlara ulaştı. âbide dönüp dedi ki:

- Bu farenin bulunduğu yerden rahatça sıçrayabilmesinin sebebi şu altınlardır. Zira para ona kuvvet veriyor, kendine itimat ve fikir telkin ediyordu. Bundan böyle onun oradan, her zamanki yerinden sıçramadığını göreceksin.

Fare anlatmaya devam ediyor:

- Ertesi gün beraberimdeki fareler toplanıp «Acıktık; ümidimiz sensin.» dediler bana. Yanımdaki farelerle birlikte sepete her zaman sıçradığım yere gittim. Birkaç hamle ettim ama yapamadım... Böylece acizliğim gün gibi ortaya çıktı fareler cemaatinin huzurunda. Onların, aralarında şöyle söylendiğini duyuyordum:

- Bırakın şu beceriksizi. Ondan ümidinizi kesin. Kimseye hayrı dokunmaz artık. Öyle görülüyor ki kendisine bakacak kişiye muhtaç gibi.



Fareler cemaati beni bir kenarda bıraktı, hasımlarımın safına geçtiler; tam bir vefasızlık misali oldular. Öteden beri bana kin güden, beni kıskananların yanında çekiştirmeye başladılar beni...

İşte o zaman kendi kendime dedim ki:

- Arkadaşlar, yardımcılar ve dostlar meğer mal, menfaat ve para ile var. Artık kesin biliyorum ki parası ve gücü olmayan kişi bir şey yapmak isteyince mahrumiyet onu alıkoyacaktır muradından. Tıpkı kış yağmurlarından arta kalan hiçbir nehre ulaşamadan olduğu yerde toprak tarafından emilen su gibi…

Anladım ki iyi dostları olmayan kişi, kimsesiz gibidir. Evlâdı olmayanın, ünü ve hatırası olmayacaktır. Serveti olmayanın ise aklı da yok, dünyası ve âhireti de tehlikede… Zira insan fakirliğin pençesine düşmeye görsün; yakınları ve ahbapları da ondan ilişiğini keser... Ancak çorak arazide yetişen ve her tarafından kemirilip cılızlaşan ağaçtır; milletin malına muhtaç, ellere el açan fakiri en iyi anlatan misal… Gördüm ki fakirlik belâların başıdır; kişiyi dedikodu nesnesi haline getirir. Herkesin nefretini ve istihza dolu bakışlarını çeker fakirlik... İnsan fakirleşti mi evvelce onu emin sayan kişi suçlamaya başlayacaktır. Zamanında ona karşı müspet düşünenlerin rengi değişecek, hakkında kötü zan beslemeye başlayacaklardır.

Biri suç işler; kabahat fakirin başına yıkılır. Zengin için övünç vesilesi olan her huy ve davranış, fakir için sadece yerilme vesilesidir. Fakir cesur ise ona deli derler; cömert olsa müsrif derler; uysal olsa âciz derler; vakur davransa ahmak derler.

Bu durumda hiç kuşku yok ki ölüm insanı dilenciliğe sürüklemekten, özellikle de cimri, alçak, karaktersiz kişilerden istemeye iten yoksulluktan ehvendir. Yine hiç kuşku duyulmaz ki asil ruhlu birine «Elini yılanın ağzına sokup oradan zehir çıkararak yutmak mı kolay, cimri ve habis ruhlu birinden bir hacet istemek mi?» diye sorulsa, elbet ilk şıkkı tercih ederdi.

Fare devam ediyor:

Misafir paraları alınca âbidle paylaştı; bunu gördüm. Âbid kendi payını bir keseye yerleştirip gece çöktüğünde yanı başına bıraktı. Ben o altınlara göz dikmiştim. Bir kısmını ele geçirip yuvama götürmeliydim. İnanıyordum ki bu altınlar sayesinde gücüm artacak, bazı dostlarım yine bana dönecek. Bu amaçla uyuyan âbide yöneldim ama herifin başucuna vardığımda karşımda ötekini yani misafiri buldum! Adamın elinde koca bir değnek vardı; feci bir darbe indirdi başıma. Can havliyle sıçradım, yuvama koştum. Ancak yaramın ağrısı dinince aç gözlülüğün ateşi beni yine kavurdu. Heveslendim paraya ve vardım oraya. Misafir elinde değneğiyle beni gözlüyor! Bu sefer öyle müthiş vurdu ki kan çıktı. Takla attım, olduğum yerde döndüm. Yuvama düştüğümde baygındım...



Mal ve servetten tiksindim. Paranın adı anıldıkta ürperiyor, endişeyle titriyordum. Sonra kesin anladım ki kişiyi dünyada musibete duçar eden şey, sonu gelmez ihtiraslar ve aç gözlülüktür. Dünyaya âşık olan daima musibet, meşakkat ve koşuşturma içinde olacaktır.

Ancak şunu da bildim ki rızk uğruna uzun ve yorucu yolculuklara çıkmak, malını minnet altında bırakmadan cömertçe veren kişiye el açmaktan daha kolaydır!

Kanaat gibi güzel bir huy yoktur. Bilge kişiler der ki:

"Akıllılık dersen tedbir gibisi, takva dersen zulme başvurmama gibisi, asalet dersen güzel huy gibisi ve zenginlik dersen kanaat gibisi yok. İnsanı azimli, dayanıklı ve tahammüllü kılan şey, öz benliğindendir.

En üstün huy merhametli olmaktır. Sevginin başı sevilene güvenmektir. İleri görüşlülüğün temel ilkesi, olacağı olmayacaktan ayırmaktır. Derler ki dilsizlik yalan söylemekten iyidir. Fakirlik el malı yiyerek hava atmaktan iyidir."

Fare devam ediyor:

- İşte budur maceram… Artık hâlimden memnunum. Kanaatkâr biriyim şimdi... Âbid'in evinden çıkıp kıra taşındığımda bir güvercinle dost olmuştum. Onun sayesinde kargayla da ahbap oldum. Sonra karga geldi, seninle onun arasındaki güzel ilişkiden bahsetti; sana gelmek istediğini söyledi. Ben de onunla yan yana sana gelmeyi arzu ettim; yalnız olmak hoş değildi...

Zaten hangi eğlence, hangi neşe ahbaplarla beraber olmaktan doğan sevince denktir ki? Hangi acı dostlardan ayrılığa denktir? Epey tecrübe edindikten sonra kesin olarak bildim ki aklı başında olan kişi, ihtiyacından fazlasını istememeli şu dünyadan. İhtiyacı ne mi? Sağlıklı kalabilmesine ve geçimini sağlayabilmesine vesile olacak kadar yiyecek, içecek... Bir kişiye tüm dünya her şeyiyle verilse o ancak ihtiyacı kadar faydalanabilir bu fırsattan. Bu fikirlerle geldim sana, kargayı da yanıma alarak...

Ben senin kardeşinim, sen de bana öyle bakmalısın.



Fare sözlerini bitirdikten sonra kaplumbağa nezaketle söz alır:

- Gözümü bile kırpmadan dinledim sözlerini. Ne güzel şeyler söylüyorsun. Ancak seni dinlerken şunu hissettim ki fakirliğin, gurbet elde kalışın ve ekonomik durumunun bozulması benliğinin derinliklerinde yaralar açmıştır. Sen bunlarla alâkalı konuştun. Artık rahatla. At bunları içinden. Gönlünü ferah tut. Bilmelisin ki söz güzelliği, davranış güzelliği ve dürüstlükle kemâle erer. Hasta derdinin devasını biliyorsa kendini hemen tedavi ettirmelidir. Yoksa bu bilgi ona bir fayda sağlamaz; hastalığını hafifletmez, acısını dindirmez. Sen aklını kullan, malının yokluğuna üzülme. Zira şahsiyetli, kaliteli kişi servet sahibi olmasa da saygı görür; ininde çömelip otursa da kendisinden korkulan aslan gibi... Şahsiyetsiz zengin ise ne denli geniş bir servete sahip olursa olsun aşağılanacak ve alay mevzuu olacaktır; altın tasmalar ve halhallar takılmış değersiz köpek gibi…

Vatanından ırak kalırsan bunu büyütme gözünde. Zira akıllı kişi için gurbet yoktur; nereye giderse gitsin gücünü ve heybetini muhafaza eden aslan gibidir o.

Sen meziyetlerini koru, kendini muhafaza et. Su nasıl yatağını bulursa iyilik ve güzellik de bulur seni. İyilik ve yücelik, azimli ve basiretli kişiler için vardır; onlar için yaratılmıştır. Tembel ve kararsızlara gelince, iyilik ve güzel hal onlara yâr olmaz. İçi göçmüş kocamış adamla genç ve delişmen bir kadın ne kadar dost olabilir ki?... Uymaz onun zevkine!

Bazı şeyler vardır ki devamsız, kararsızdır. Yaz bulutunun gölgesi, kötülerin dostluğu, temeli atılmadan dikilen bina, yalan haber ve fazla para... Aklı başında olan kişi *"param az"* diye üzülmez. Zira akıllı kişinin sermayesi aklıdır; bir de evvelce yaptığı iyi işlerdir. O yaptığı işin elinden çıkmayacağına, yapmadığı bir şeyden ötürü de cezalandırılmayacağına, azarlanmayacağına emindir. Böyle üstün ve çalışkan kişiler âhireti asla bir kenara atmamalıdır. Zira ölüm ansızın gelir, vakitsiz yakalar.

Dostum! Hakikatte sen bu ilminle benim öğütlerime ihtiyaç duyacak biri değilsin. Ancak dostluğun hakkı öğüttür; bunu yerine getirdim. Sen bizim kardeşimizsin. Yanımızdaki her şey aynı zamanda senindir, sana bağışlanmıştır.

Karga kaplumbağanın fareye söylediklerini dinler; onun verdiği cevaba, yağdırdığı iltifatlara memnun olur ve der ki:

- Hakîkaten beni sevindirdin, asil davrandın. Sen bu özelliğinden ötürü elbette lâyıksın sevindirilmeye. Dünyada en sevinçli, en huzurlu kimdir dersen, evi iyi dostlarla şenlenen kişidir derim. Böyle bir kişi daima yanı başında yüksek ruhlu dostlardan müteşekkil bir taife bulundurur. O onlarla mesut, onlar da onunla mesut! Böyle bir ev sahibi, aziz dostlarının arzularını yerine getirme hususunda pusuda bekleyen bir avcı gibi davranır. Mert kişinin ayağı sürçtükte onun elinden tutacak kişi de elbet mert biri olacaktır. Dev bir fil çamura battığında kendisi gibi filler tarafından kurtarılır nitekim...

Karganın bu güzel sözleriyle üç dost arasındaki sohbet koyulaşırken bir ceylan koşa koşa oraya geldi. Kaplumbağa korkuyla suya daldı, fare oracıktaki deliğe girdi, karga da ağaca kondu. Daha sonra ceylanın çevresinde daireler çizerek uçan karga etrafı bakınır, bu telaşlı hayvanın arkasında bir takipçi var mı diye. Fakat bir şey göremez. Böylece fareye ve kaplumbağaya seslenir, onlar da ortaya çıkar.



Kaplumbağa ceylanın suya baktığını görünce:

- İç, susuzluğunu gider, korkmana gerek yok! der.

Ceylan yaklaşır; kaplumbağa ona dönerek:

- Merhaba, hoş geldin! der ve biraz duraklayıp devam eder:

- Nereden böyle telaşlı telaşlı?
Ceylan cevap verir:
- Şu karşıki merada otlardım. Ancak hain avcılar beni hep oradan oraya kovalayıp takip ediyor. Bu gün de uzaktan bir adam silueti gördüm; avcı olmasından endişe ettim.
Kaplumbağa:
- Artık rahatla, korkma. Biz buralarda hiç avcı görmedik. Sana güzel bir mekân, kalıcı bir dostluk sunuyoruz. Yerimizde su bol, ot çoktur. Gel bizimle ahbap ol.
Böylece ceylan onlarla beraber kalmaya başladı. Onların hoş bir gölgelikleri vardı. Orada toplanır, sohbete dalar, mazideki hadiselerden bahsederlerdi.

* * *

Bir gün karga, fare ve kaplumbağa gölgeliğe geldi; lâkin ceylan gelmedi. Bir süre beklediler onu. Başına bir şey mi geldi diye endişelendiler.
Fare ve kaplumbağa kargaya dönerek:
- Etrafımızda bir tehlike görüyor musun? dediler.
Karga havalandı, daireler çizdi, etrafı süzdü. Bir de ne görsün! Ceylan tuzağa düşmüş çırpınıyor. Süratle dostlarının yanına vardı, durumu anlattı.

Kaplumbağa ile karga fareye dönerek:

- Bu meseleyi ancak sen halledebilirsin. Haydi dostumuza yardım et.

Fare «Tamam.» deyip seğirtti; ceylanın yanına vardı. Hemen soru verdi:

- Sen gayet dikkatli, ürkek ve akıllı biriydin. Nasıl düştün bu belâya?

- Akıl kaderi yenebilir mi ki? diye cevapladı ceylan.

Bu arada kaplumbağa da yanaştı oraya. Ceylan kaygıyla döndü sevgili dostuna:

- Buraya gelmen hiç de iyi olmadı. Fare şu anda ipleri kesmiş olsa ve avcı buraya damlasa tabana kuvvet kaçabilirim ben; fare de giriverir bir çatlağa. Karga desen hemen uçar ama sen ağırsın, öyle hadi deyince kalkıp koşamazsın. Avcının sana bir iş etmesinden korkuyorum.

Kaplumbağa cevap verdi:

- Dostlardan ayrı yaşamak ne mümkün! Dostun dosttan kopması ne demektir? Neşeden mahrumiyet, gönle acı düşmesi ve göze perde çekilmesi demektir.

Kaplumbağanın bu içten gelen sözleri henüz bitmemişti ki avcı yanaştı ve az ilerde belirdi. Tam o anda fare tuzağın ipini halletmişti. Ceylan can havliyle ileri atılıp koştu. Karga halkalar çizerek uçtu. Fare de bir deliğe girdi. Ortada kaplumbağadan başkası kalmadı.

Avcı ağın iplerini parçalanmış görünce sağa bakar, sola bakar; yerinde yavaş yavaş kımıldamaya çalışan kaplumbağadan başkasını göremez oracıkta. Tutar kaplumbağayı, bağlar bir yere. Karga, fare ve ceylan derhal bir araya gelirler; kaplumbağanın bağlandığını görüp üzülürler. Fare der ki:

- Yağmurdan çıkıyoruz, doluya tutuluyoruz! Bir musibetten kurtulduk, daha zorlusu geldi. Ne kadar doğru bir söz: "Kişinin ayağı sürçmedikçe talihi yaver gider. Bir de sürçmeye görsün; düz arazide takla atar ve düşmeye devam eder."

Ben en iyi arkadaşımız olan kaplumbağa için kaygılanıyorum. O herhangi bir karşılık için dostluk kurmadı bizimle. Asil ve yüce ruhlu olduğu için arkadaş oldu bize! Bu dostluk, baba ile oğul arasındaki yakınlıktan da yüksektir; ancak ölüm ayırır böyle arkadaşları birbirinden!

Ah, yazık o bedene ki daim musibet yağar üstüne! Hâlden hâle geçiliyor ve hiçbir neşe daimî olmuyor. Doğan yıldızın daima batması, batan yıldızın yeniden doğması gibi! Yara kabuk bağladıktan sonra deşilir ve cerahat akar ya hani; işte o anki eleme benzer bir arada geçen bunca güzel andan sonra can dostlardan kopuş acısı. Yüreğim yanıyor dostlarım!

Ceylan ile karga fareye dediler ki:

- Evet biz de seninle aynı kederi paylaşıyoruz. Fakat bu sözlerin bir fayda sağlamaz kaplumbağaya. Durumumuzu ne güzel anlatıyor şu söz: "İnsanlar belâ ile, güvenilir kişi alışverişle, kadın ve çocuklar fakirlikle; dostlar da ansızın gelen felâketlerle imtihan olur. Kaliteli, kalitesizden böyle anlarda ayrılır."

Fare dedi ki:

- Şöyle bir çare buldum: Ceylan dostumuz, sen ortaya çıkmalı ve avcının görebileceği bir yerde yaralıymış gibi düşmelisin. Karga da senin etinden yiyormuş gibi üzerine konmalı. Ben de koşup avcıya yakın bir noktada onu gözleyeceğim. Belki o yanındaki âlet-edevâtı bir kenara atar da kaplumbağayı bırakıp sana heveslenir.

Şimdi bak ceylan kardeş… Avcı sana yaklaştı mı onun ümidini kursağında bırakmayacak şekilde yavaşça uzaklaş. Aniden sıçrama ki senden ümidini kesmesin. Sen peyderpey ondan kaçtıkça o da bizden uzaklaşmış olacak. İmkân bulduğunca bu işe devam et... Bu arada ben avcı geri gelmeden kaplumbağanın iplerini kemirip onu kurtaracağım. Umarım işler yolunda gider.



Ceylan ile karga, farenin salık verdiği gibi hareket ederler. Avcı da onları merak eder, yanlarına varmak için harekete geçer.

Ceylan avcıyı yavaş yavaş peşinden sürükler, fare ile kaplumbağadan uzaklaştırmış olur.

Fare ipi kemirmeye başlar; nihayet dostunu kurtarır.

Avcı ceylanı da yakalayamadan yorgun argın geriye döndükte bir de bakar ki kaplumbağanın ipleri kopmuş! Ansızın benzi sararan, kafası allak bullak olan adam ceylanla karganın yaptıklarını düşünür. Aklı gider! Öyle ya, bir yandan yaralı gibi gözüken bir ceylan, onun sırtında leşe konmuş gibi bir kuzgun; beri yanda ipleri parçalanan bir kaplumbağa!

Avcı bu bölgenin büyülü olduğunu sanarak çok korkar: *"Burası cinlerin, sihirbazların yatağı herhal!"* deyip hiçbir şey aramadan, ardına bile bakmadan çekip gider.

Karga, ceylan, fare ve kaplumbağa yine evvelki gibi huzur içinde toplanırlar gölgelikte. Eskisinden daha mesut anları paylaşıp sıcak sohbetlere dalarlar yeniden.

*** * ***

Bu hayvancıklar, küçük ve zayıf olmalarına rağmen aralarındaki dostluk, samimiyet ve sadakatten ötürü birbirlerinden en güzel şekilde istifade etmiş ve tehlikelerden defalarca kurtulmuşlardır. O hâlde akıl nimetiyle yücelmiş, iyiyi kötüden ayırdetme niteliğiyle seçkinleşmiş insanoğulları elbet birbirleriyle güzel dostluklar kurmaya ve işbirliği yapmaya daha ehildir.

İşte samimi dostların ve uyumlu arkadaşlığın hikayesi!

Sonraki Bölüm: Kelile ve Dimne (6) - **Baykuş ve Kargalar**